

որոնք գծին վար միաձեռն կը զանազանունին իրենց գլուխներով, անոնց կեցուածքը ինչպէս սիրնքս մը նկարագրական տեղ ունի հայ այբուբենի մէջ:

Որ կողովածեւ մասը շատ լայն եւ խոր բռնուած է. ինչպէս վերագոյն յիշեցի, գրիս հիմնական մասն է այդ կողովածեւը, որ ասորական ա գիրն է, կցուած ձողիկին մէջ տեղ համաչափութեան համար. այդ մասը պէտք է զուգակշռի ա ի վ եւ այլ գրերու, ուստի՝ «վար», ինչպէս ընդունուած է բոլորգրին մէջ:

Ը գիրը, որ ընկերն է զ զ վ գրերու, եւ յաճախ բառերու վերջը ունի իր վեհաժառ նիստը, ինձ կը թուի թէ պահելու է անփոփոխ: Իր ծագումը յունական Իղ էն է, որուն բոլորգրը նոյնպէս սողէն վար կ'երկարի:

Թ դասուած է նոյնպէս կարճ գրերու շարքին. ծագումով յունարէն Թ գրէն, աւագ եղբայրն է Ժ գրին. երկուքի մէջ ալ յունարէնի հորիզոնական գիծը նկարագրական է եւ պէտք է անփոփոխ պահել:

Յ գիրը նմանութեամբ լատ. յ գրին թոյլ պոչով ձողիկ մը կ'ընծայէ. բոլորգրը «յ» ծագած է երկաթագիր Յի վարի մասէն, իսկ երկաթագիրը կ'ընթացէ յն. օ.

Փ ինչ հարկ կայ գրիս օտար նկարագիր տալ, երբ նա իր մէջ ընդունակ է վ եւ ի տառերու նկարագրով բարեփոխուելու:

Հայերէն այբուբենի մէջ մի գիր ունի իր առնական, աննկուն նկարագիրը. ինչ կերպարանքի տակ ալ բարեփոխուի գիրը, պէտք է պահպանէ այս արտակարգաւ խօսուն ոգին: Իմ կարծիքով հարկ չկայ ձեռնամուխ ըլլալ այբուբենի ձեւափոխումի գայն արդիականացնելու համար, բայց պէտք է բարեփոխել անոր կեցուածքը, գոյն, երանգ տալ անոր դէմքին, աւելի կենդանի, աւելի խօսուն ընծայելու համար անոր արտաքինը: Սովորական բոլորգրին կից կենդանութիւն չնորհելու է նորագրին, այժմ արդէն դադրած գործածութենէ, Այտրեանի արդի գիրն (moderne) եւ անոր շղագիրը (italique) սքանչելի օրինակներ են տառերու արդիականացումի. նոյն սկզբունքով բարեփոխելու է բոլորգրը սովորական գործածութեան համար: Աւելին ի չարէն է:

Հ. Ն. Ա.

«ԲԱԳՄԱՎԷԿ» ՀԵՐԻԻՐԵՄԵՆԻ
1843—1943

«Բագմավէպ» ամսագիրը, պաշտօնաբերքը վեներտիկի մեծարգոյ Միխայիլի Միխայիլովի միակն հանդիսացաւ Հայ Լրագրութեան Պատմութեան մէջ, որ բոլորեց իր միադարեան շրջանն անայսթափ:

Չասանեցաւ, չընկնեցաւ ան յեղափոխ ժամանակներու արեւախրհներու առջեւ, այլ միշտ բարձր բռնած իր փառապանծ դրօշը՝ տարաւ գայն յաղթական քայլերով յառաջադէմ: Հայ Մշակոյթի դրօշն էր այն: Եւ իրաւունք ունէր խմբագրութիւնը տօնելու իր ամսօրեայ Հանդէսին հարիւրամեակը իբրեւ տօն հայ Մշակոյթի, որուն ծառայած էր դար մը ամբողջ (17 Հոկտ. 1947):

«Բագմավէպ» իր հայագիտական, գրական եւ գիտական ուղղութեամբ սիրելի եղած էր միշտ հայ ժողովուրդին: Այդ ասպարէզին վրայ հոյակապ ընծայեցան բազմաթիւ գրիչներ՝ Հ. Ա. Բագրատունի, Հ. Գ. Այվազովսկի, Հիւրմիւզեաններ, Հ. Ղ. Ալիշան, Հ. Ա. Սուրբեան, Հ. Գ. Զարբանաւան, Հ. Բ. Սարգիսեան, Հ. Յ. Թորոսեան, Հ. Վ. Հացունի, Հ. Ս. Երեմեան, Հ. Ա. Ղազիկեան եւ այլն եւ այլն, դէմքեր, որոնք, իւրաքանչիւրն իր նիւթին մէջ, բերին իրենց նպաստը եւ գարգարեցին Ուսումնաբերքին էջերը հմտական ուսումնասիրութիւններով եւ ստեղծագործութիւններով:

Մեր մաղթանքն է՝ ad multos annos!
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՀՈՒՆՆ ՀՈՒՆՉԵՐ ՀԵՅԵԳԻՏԵՎՈՆ
ԸՍԳԵՐԷՁԻ ՎՐԵՑ

† Տ. ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՍ
ՆԵԱՆԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԷ ՀԱՅՈՑ
ԵՐՈՒՍԱԴԵՍԻ

Մօտաւոր անցեալի մէջ, 26 յուլիս 1944. հնձած էր մահուան մանգաղը Հայագիտութեան դաշտի վրայ արժէքաւոր կեանք մ'ալ, Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Նշանեանի, Երուսաղէմի Հայոց արժանընտիր Պատրիարքի, որուն շիրմին առաջ պարտաւոր է Ուսումնաբերքս հասցնել ազի արցունքներ յանուն Հայագիտութեան, որուն արդիւնաւոր վաստակաւորներէն էր Հանգուցեալը:

Նշանեան ծնած է 30 սեպտեմբեր 1872 ի Սամաքիս Կ. Պոլսոյ: Այն ինչ 15ամեայ պատանի կ'ուղեւորի Երուսաղէմ հետեւելու հոգեւոր կոչման ժառանգաւորաց վարժարանի մէջ: Կ'աւարտէ ուսման ընթացքը 1891ին: Արեւոյ կը ձեռնադրուի 1898ին: 1924ին կը մեկնի Էջմիածին եւ կ'ընդունի սեպտեմբեր 21ին Եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն: 1939, փետրուար 10ին կը վախճանի Երուսաղէմ Գուշակեան Թորգոմ Պատրիարք. միաբանական ժողովը ապրիլ 19ին փոխանորդ կը հռչակէ Նշանեան Մեսրոպ արքեպիսկոպոսը:

Նշանեան Ս. Յակոբեանց վանքին ակաւոր դէմքերէն մին հանդիսացաւ: Վարեց կարեւոր պաշտօններ ուսուցչական եւ վարչական ասպարէզներու վրայ. 1922ին անուանուեցաւ Լուսարար Ս. Յակոբեանց, աւագ պաշտօն մը, գոր խոհականութեամբ վարեց մինչեւ 1939: Տեղոյս չէ խօսիլ իր պատրիարքութեան կարեւոր շրջանի գործունէութեան մասին, որ համերոպական պատերազմի ազմկալից տարիներուն ինկաւ:

Նշանեան իր պատանեկութեան շրջանը անցուց Ս. Յակոբեանց վանքը երբ կը ծաղկէին հոն Աստուածատուր Յովհաննէսեան, Տրդատ Պալեան եւ Սահակ Խաչատրեան ուսումնասիր միաբան վարդապետները: 1891—1895 տարիներուն, տակաւին երիտասարդ հասակին, կարգուեցաւ տեսուչ Ձեռասարդ հասակին, կարգուեցաւ տեսուչ Զեռասարդ հասակին, կարգուեցաւ այնուհետեւ անբաժան այդ ձեռագիրներէն: Թէպէտ չարտայտուեցաւ մինչեւ 1913 հրապարակաւ, բայց ցոյց տուաւ ապագան, թէ լուսեան մէջ մեղուաչան աշխատասիրող մ'էր նա: Կ'ուսումնասիրէր Մատենադարանի հայերէն ձեռագիրներն եւ Դիւանի վաւերագրերը, կը հաւաքէր նիւթեր ժե—ժԹ դարերու Հայոց քաղաքական եւ եկեղեցական պատմութեան հայոց եւ կը պատրաստէր հրատարակութեան համար պատմական ամբողջական գործեր:

1915ին լոյս ընծայեց ժամանակագրութիւն Գրիգոր Վարդապետի Կամախեցու կամ Դարանաղեցու, մէկ նմանատիպ պատկերով, Յառաջաբանով եւ Յաւելուածներով, Երուսաղէմ 1915, 80 մեծ, էջ 29+667: Գնահատական մը նուիրուած այս հատորին, Հանդէս Ամսօրեայ 34 (1920) 184—188, կը յայտարարէր ի մէջ այլոց տողերս. «Ձեմք

կրնար այսպիսի ընտիր հրատարակութեան ի տես չյայտնել մեր հիացումն եւ շնորհակալութիւնն աշխատատէր հրատարակչին այս անչափ կարեւոր գրուածքիս համար. ի սրտէ կը մաղթեմ իր գրչին ոյժ եւ յաջողութիւն ի լոյս ընծայելու համար նման պատմական գործեր, յատկապէս հատորիս ծածկոյթին վրայ ծանուցուած երկու ընտիր գործերը...: Աստե՛ք պիտի անմահացնեն գիտութեան առջեւ հրատարակչին բարի համբարը»: Այս հատորի տպագրութեան ծախսը հայթայթած էր Սուրբա Սրբեպ. Պարգեան, որ նման որիշ կարեւոր գործերու ալ Մեկեմաս հանդիսացած էր:

2. Օրագրութիւն Երեմիա Չէլէպի Գեօմիւրճեանի. Շ ո ղ ա կ ա թ Ս. է ջ մ ի ա ծ ի. հայագիտական ժողովածու. Գիրք Ա. Վաղարշապատ, 1913, էջ 47—65: Համասու ուսումնասիրութիւն մ'էր այս, ուր նկատի կ'առնուէին Երեմիայի Օրագրութեան կրկին խմբագրութիւնները, մին պահուած վեներտիկ եւ երկրորդը Երուսաղէմ:

3. Օրագրութիւն Երեմիա Չէլէպի Գեօմիւրճեանի: Յաւելուած Ա.՝ Թուղթեր. Բ.՝ Ուղերձներ. Գ.՝ Գանձեր եւ Ողբեր: Երուսաղէմ 1839, 80, էջ ձե'ր + 715:

Արդէն 1915ին ծանուցուած էր աշխատութիւնս իբրեւ պատրաստ տպագրութեան. լոյս տեսաւ 25 տարի յետոյ միայն: Երեմիա ժե. դարու կարկառուն դէմքերէն էր. նա ոչ միայն ապրած է իր շուրջը տեղի ունեցած անցքերը, այլ եւ գրի առած է իր տպաւորութիւնները օրը օրին: Մասնակցութիւն բերած է ազգային հարցերու եւ թղթակցած է աչքառու գործիչներու հետ: Շատ բան Երեմիայի ինքնագիր գործերէն պահուած էր Երուսաղէմ: Նշանեան խնամով ուսումնասիրած է Երեմիայի այդ գրութիւնները դուրս կորցելու համար անոնցմէ կարեւորները:

4. Դեռ տպագրութեան կը սպասէ ուրիշ կարեւոր Հաւաքածոյ մը. Կոնդակներ եւ Նամակներ, այն է «Դիւան Ս. Յակոբայ, հաւաքածոյ վերջին չորս դարերու Կարողիկական, Պատրիարքական Կոնդակներու եւ եկեղեցական ու աշխարհական յայտնի ազգայիններու բազմաթիւ թղթակցութեանց»: Իցի՛ւ թէ «Դուրեան Մատենադարանի» շարքը գարգարէր եւ ա'յս պատմական վաւերագրներու Հաւաքածոյ մը, որմէ մասեր տուաւ Ս ի ո ն ամսագիր իր էջերու մէջ: